

“ quod non pro totius mundi redemptione Salvator sit crucifixus.” De aliis Augustini discipulis, quemadmodum etiam de definitionibus Concilii Arelatensis III. saeculo V. adversus Lucidi errores, et Conciliorum Galliae ac Germaniae in causa Gotteschalcii monachi consulendus est Petav. de Incarn. I. XIII. c. 6. sqq. et I. B. Du Chesne (Le Prédestinisme, Traité historique et théologique Paris 1734). Cf. Propos. IV. et V. inter damnatas ab Alexandro VIII. die 7. Dec. 1690.

THESS LII.

*Multiplici interpretatione textus 1. Tim. II. 4.
Augustinus universitatem voluntatis salvifica antecedentis
numquam negavit.*

“ Quoties s. Augustinus in suis libris adversus Pelagianos et Semipelagianos textum apostolicum 1. Tim. II. 4. de voluntate salvifica particulari interpretatur, toties voluntatem intelligit actu effectricem salutis aut voluntatem absolutam; hac tamen interpretatione superaddita non negat, sensu directo illius testimonii significari voluntatem antecedentem et universalem; ille vero sensus de voluntate salvifica particulari ad quem s. doctor ob rationes polemicas progressus est, ex verbis Apostoli legitime consequi dicendus est.”

I. Ad interpretationem loci Apostolici 1. Tim. II. 4. datam a ceteris Patribus et a se ipso I. De spiritu et litt., de quo diximus in praecedenti thesi, Augustinus adiunxit in progressu disputationis adversus Pelagianos tres alias explicationes; imo, ut ait Enchir. c. 103, Pauli locus “ quocumque alio modo intelligi potest, dum tamen credere non cogamur, aliquid omnipotentem Deum voluisse fieri factumque non esse.” Tres autem illae celebres explications ita habent: ut intelligamus, omnes qui salvantur, Dei voluntate salvari, et salvari neminem nisi Deo volente Enchir. c. 103; contra Julian. IV. n. 42. sq.; ep. 217. al. 107. ad Vital. n. 19; de Praedest. SS. n. 14; vel ut “ omnes homines omnigenus humanum intelligamus per quascumque differentias distributum,” h. e. non singulos generis, sed genera et conditiones singulorum Enchirid. I. c.; De corrept. et grat. n. 44; postremo ut intelligamus, Deum velle et facere, ut

nos velimus omnes homines salvos fieri Civ. Dei XXII. 2; De corrept. et grat. n. 47. Omnibus hisce locis insuper diserte declarat Augustinus, non quidem nullam esse Dei voluntatem salvificam universalem (quomodo enim id posset?) sed eam voluntatem, quam ipse ibi intelligit et prae oculis habet, non esse universalem; hac namque voluntate quidquid vult omnipotens, id omne etiam actu fit; unde cum multi non fiant salvi, dicendus est Deus (voluntate hac quae Augustino obversatur) eos solos et omnes, qui actu salvantur, velle salvos fieri.

Difficultas igitur in interpretanda Augustini sententia non est in eo, utrum his locis ipse neget, Deum velle omnes omnino homines salvos fieri; id enim aliquo sensu negari concedimus; sed tota quaestio est, de qua voluntate haec universalitas ab Augustino negetur.

In doctrina Augustini distinguitur voluntas Dei, cui homines resistunt et quae non semper impletur, ac voluntas absoluta, quae effectu ipso suum terminum producit, et quae semper invicta est. Hoc plene demonstravimus th. XLVIII. Nominatim in libro De spiritu et litt. adversus haeresim Pelagii clarissime distinxit voluntatem salvificam a) eam, qua Deus vult, ut omnes homines credant et obdiant et salvantur; atque ideo omnibus extrinsecus et intrinsecus suadet, omnes praevenit misericordia in donis suis, omnibus offert, quod accipiant; non tamen omnibus persuadetur, non omnes consentiunt, non omnes accipiunt, non omnes Deo se committunt calore ac lumine accendendos et illuminandos, quia consentire vocationi Dei propriae voluntatis est praeparatae per gratiam, et eiusdem voluntatis est suis utique viribus resistere gratiae, ut ibi declarat Augustinus. Infideles cum Deo non credunt “ faciunt contra hanc voluntatem Dei,” qua “ Deus vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male utentes iustissime iudicentur.” Haec est igitur voluntas antecedens et conditionata salutis plane omnium hominum, quae non semper impletur. Distinxit b) ibidem Augustinus voluntatem Dei, qua non modo suadet, sed etiam effectu ipso persuadet,

Haec voluntas, qua terminus ipse in quem tendit, actu efficitur, posset quidem esse universalis spectatā omnipotentiā Dei, cui non potest deesse modus ita suadendi, quo scit congruere vocato, ut etiam ei persuaderetur (cf. ad Simpl. I. I. q. 2), re tamen ipsa hanc voluntatem actu effectricem salutis universalem non esse constat. « Iam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur illi ita suadeatur, ut etiam persuadeatur, illi autem non ita; duo sola occurunt interim, quae respondere mihi placeat: o altitudo divitiarum, et: numquid iniquitas apud Deum? Cui responsio ista displicet, quaerat doctiores, sed caveat, ne inveniat praesumptiores » De spirit. et litt. n. 60 (1).

Atqui in locis omnibus initio citatis, in quibus s. Augustinus voluntatem salvandi restringit ad eos solos, in quibus effectus ipse obtinetur, prae oculis habet unice voluntatem secundo modo spectatam; numquam autem in illis

(1) Mysterium, ut patet ex toto Augustini contextu, et ex re ipsa de qua agitur, non est in eo, cur hic consentiat et ille dissentiat. Hoc enim in proxime antecedentibus declaraverat ipse semel et iterum, unde sit. « Vocante Deo surgit (anima rationalis) de libero arbitrio, quod naturaliter cum crearetur accepit.... His ergo modis quando Deus agit cum anima rationali, ut ei credat; neque enim credere potest quodlibet libero arbitrio, si nulla sit suasio vel vocatio (interna, et secundum legem ordinariam etiam externa), cui credat; profecto et ipsum velle credere Deus operatur in homine, et in omnibus (etiam in voluntate credendi, de qua Augustinus ante episcopatum erraverat) misericordia eius praevenit nos; consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriae voluntatis est. » Profunditas inscrutabilis in eo est, cur Deus hac gratiarum oeconomia et distributione utatur, in qua multi sua utique culpa salutem non consequuntur; quare huic indigno conferat gratiam, quam praevidet cum effectu coniungendam, alteri aeque quidem indigno conferat aliam, non sane *quia* praevidet, sed *licet* praevideat culpa hominis effectu caritaram. Rationes huius rei sunt « in occultis Dei legibus » sanctissimae et iustissimae, nobis vero praesertim in particulari et quoad singulos imperviae in hac vita mortali: « quid enim cum singulis agatur, Deus qui agit, atque ipsi cum quibus agitur, sciunt; quid autem agatur cum genere humano, per historiam commendari voluit et per prophetiam » Aug. De vera relig. n. 46. « Remota ergo hac discretione, quam divina scientia intra secretum suae iustitiae continet, sincerissime credendum ac profitendum est, Deum velle, ut omnes homines salvi fiant » s. Prosper ad II. obiect. Vincent.

agit de voluntate *antecedente* et *conditionata*. Negandum ergo necessario erat, istam voluntatem Dei salvificam esse universalem. Sane Enchir. c. 103. et De corrept. et grat. n. 44. coll. 45. diserte agit de voluntate, « qua omnipotens velle inaniter non potest, quodcumque voluerit, » et « qua Deus in coelo et in terra omnia quaecumque voluit, fecit, ac profecto facere noluit, quodcumque non fecit. » Agit videlicet in illis duobus locis partim de voluntate salvifica spectata secundum totam amplitudinem gratiarum et auxiliarum, quae sunt in potestate omnipotentis; partim vero de voluntate, quatenus suum terminum actu efficit. Hoc altero potissimum modo, seu, ut dici solet, quatenus voluntas est *efficax*, spectat voluntatem in locis reliquis cont. Iul. IV. n. 42. sq.; ep. ad Vital. n. 19; Corrept. et grat. n. 47; Praedest. SS. n. 14; Civ. Dei XXII. 2. « Quid est, omnis qui audita Patre et didicit, venit ad me, nisi nullus est, qui audiat a Patre et discat (in actu secundo et actuali assensu), et non veniat ad me?.... Cur ergo non omnes docet (cum effectu), ut veniant ad Christum, nisi quod omnes, quos docet, misericordia docet; quos autem non docet, iudicio non docet?.... Verbum crucis pereuntibus stultitia est, his autem qui salvi fiunt, virtus Dei est. Hos omnes docet venire ad Christum Deus, hos enim omnes vult salvos fieri et in agnitionem veritatis venire. Nam si et illos, quibus stultitia est verbum crucis, ut ad Christum venirent, docere voluisse, procul dubio venirent et ipsi » Praed. SS. n. 13. 14.

Causa ita considerandi voluntatem Dei in negotio iustificationis et salutis Augustino erat maxima ex ipso superbo et haeretico errore Pelagianorum. Docebant enim, Deum contulisse omnibus gratiam, nempe in eorum sensu rationalem naturam et liberum arbitrium; sed iam hominis esse salvare se ipsum viribus naturae et robore voluntatis (nudae), non autem Dei esse salvare hominem. Qua in haeresi quoad initium et inchoationem salutis iis consentiebant Semipelagiani. Deus igitur, aiebant, indifferenter omnibus contulit naturam bonam et voluntatem liberam egregiam, vultque ipse, ut omnes se salvent suis viribus naturae; si

qui se non salvant, id unice esse inde, quia nolunt contendere bonae naturae viribus (1). Ut ergo s. doctor hanc haeresim debellaret, non tam opus ei erat considerare, *quid homo praestet* in negotio salutis, nisi quatenus hoc requireretur ad repellendas calumnias de negata a catholicis arbitrii libertate; sed potius necessarium erat totam contentionem dirigere ad demonstrandum primas partes esse divinae gratiae, ut ea et absolute necessaria et praeveniens omne meritum ac plane gratuita esse intelligeretur. Hinc Augustinus negat imprimis, homines se salvare, quia ipsi volunt (viribus naturae); negat deinde, Deum velle omnes salvos fieri ita, ut omnibus contulerit, quidquid salvo libero hominis arbitrio conferre potuit, quemadmodum haereticici asserebant ad excludendam Dei operationem et gratiam in via salutis; postremo hanc propositionem: « homines non salvantur, quia ipsi nolunt, » reiicit intellectam sensu haereticorum; ac si videlicet non gratia Dei ex nolentibus volentes faceret, et ad salutem perduceret; sed unice ideo homines non salvarentur, quia ipsi nolunt *naturae viribus* incipere et perficere opus salutis.

Hanc eorum doctrinam falsam esse, ostendit Augustinus exemplo infantium (cont. Iulian.; ep. ad Vital. II. cc.). « Hunc sensum vestrum (inquit cont. Iulian. ibi) infantes illi ipsa sua taciturnitate convincunt, quia nec petunt, nec

(1) Hic abusus testimonii Paulini ad adserendum errorem Pelagiorum et Semipelagianorum optime intelligitur ex s. Fulgentio (*de Incarn. et gr. ad Petrum diacon. n. 56.*) « Illud vero Apostolicum, ubi dicitur de Deo: qui vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, non sicut oportet intelligunt, qui hanc Dei voluntatem *sicut* in vasis misericordiae *sic* et in vasis irae accipientiam existimant, minus considerantes veracissimam Scripturae sententiam, quae divinae commendans omnipotentiam voluntatis, omnia, inquit, quaecumque voluit, fecit... quomodo igitur omnia quae vult, fecit, si volens hominem salvum fieri, cuius salus non nisi a bona incipit voluntate, *ipsum velle non in homine Deus inchoat, sed ut ab hac nascatur, expectat?* O quam pessimum nefas adseritur, dum gratiae Dei contumaciter repugnat!... Itane vero rerum ordo eredi putative permittit, ut Deus, qui creator est hominis, valeat hominem facere, non mutare; et qui nullius eget adiutorio ut hominem faciat, operari tamen quod vult, in hominis voluntate non possit, priusquam in homine ipsum velle repererit? »

quaerunt, nec pulsant, imo etiam, cum baptizantur, reclamat, respuunt, reluctantur; et accipiunt tamen... longe pluribus infantibus in istam gratiam non adoptatis ab eo, qui vult omnes homines salvos fieri et in agnitionem veritatis venire. Quibus dicere non potest: volui (omnibus mediis in mea omnipotentia positis), et noluistis. Quia si voluisset (tali voluntate omnipotentissima), quis eorum, qui nondum habent voluntatis suae arbitrium, voluntati eius omnipotentissimae restitisset? » Augustinus itaque hoc exemplo infantium non excludit voluntatem Dei omnibus adultis conferendi per gratiam possibilitatem salutis tam clare ab ipso adsertam (vid. th. LI.); sed excludit voluntatem naturalem hominum, qua se ipsos salvent iuxta adversariorum haereticam opinionem (1).

Ex his omnibus manifestum est, quoad rem ipsam explicationibus voluntatis salvificae *particularis* ab Augustino II. cc. traditis non excludi voluntatem salutis universalem, quam ceteri Patres ipseque Augustinus aliis locis ex Scripturarum doctrina clarissime asseruerunt ac vindicarunt. Patres enim, et Augustinus ipse in locis aliis, agunt de voluntate Dei *antecedente et conditionata*, quae est universalis; locis autem posterioribus Augustinus idem disputat de voluntate salvifica *absoluta et actu efficiente* suum terminum, quae sane est particularis (2). Atqui veritas una, quod voluntas *actu effectrix* non pertinet nisi ad eos, qui

(1) « Causas vero operum et iudiciorum Dei (ordinem supernaturalis providentiae), qui *ex toto* ad humanas voluntates et actiones refert, quas tamen in parvolorum adoptione et abdicatione non invenit, et dispensationes Dei ex liberi arbitrii vult mutabilitate variari (ut secundum merita naturalia praecedentia sint Dei dispensationes), profitetur sibi scrutabilia iudicia Dei et vestigabiles vias eius » s. Prosper ad cap. VIII. Gallorum.

(2) « Dicendum, quod secundum Damaseenum (et alios innumerabiles ipsumque Augustinum) verbum Apostoli (1. Tim. II. 4.) intelligitur de voluntate antecedente et non de consequente. Sed secundum Augustinum (in locis supra declaratis) intelligitur de consequente. Unde exponit eam dupliceiter: uno modo ut sit distributio accommoda pro omnibus qui salvantur... alio modo ut sit distributio pro generibus singulorum.... et non pro singulis generum » S. Th. 1. dist. 46. q. 1. a. 1. ad 1.

re ipsa salvantur, non excludit veritatem alteram, quod voluntas salutis *antecedens* complectitur omnes homines.

II. Superest ut dicamus de sensu, quem Augustinus verbis Apostoli 1. Tim. II. 4. subesse putaverit. Non enim repugnat per se, ut quamvis voluntatem salvificam Dei antecedentem cum ceteris PP. defendéret esse universalem, in hoc tamen textu Apostoli de voluntate absoluta et actu effectrice adeoque particulari unice sermonem esse censisset. Non inquam id per se repugnat; certum tamen est, etiam in interpretatione huius testimonii Patribus graecis et latinis vetustioribus, qui omnes locum de voluntate antecedente intellexerunt, Augustinum non contradicere negando id, quod illi affirmarunt; sed ab illis solum differt eo, quod ipse non unum sensum immediatum tantummodo, sed sensus plures ex sensu immediato consequentes explicat, atque ita collatis omnibus eius locis interpretationem suppeditat uberiorem et ampliorem.

Sane a) Augustinus ipse textum Pauli clarissime explicat de voluntate salvifica antecedente et universalis in 1. De spirit. et litt. n. 57. 58. b) Declarat pluribus modis locum eundem posse intelligi. « Multis modis intelligi potest, ex quibus in aliis opusculis nostris aliquos commemoravi » De corrept. et grat. n. 44. Inter hos multos modos et inter aliquos ab ipso Augustino commemoratos est profecto etiam ille de voluntate antecedente et universalis explicatus in libro De spirit. et litt. (1). c) Modus dicendi, quando aliquem

(1) Qui contenderet, tres illos *solos* modos supra relatos hic respici a s. doctore, quibus voluntas non antecedens sed absolute efficiens intelligitur; haud facile reperire ac demonstrare posset, in quibus suis opusculis ante librum De corrept. et gr. Augustinus eos modos aliquos commemoraverit. Dempso libello De spir. et litt. non remanerent *alia opuscula*, in quibus illos *aliquos modos* intelligendi commemoraverit, nisi unicum Enchiridion. Nam sex libri contra Julian. non sane opusculum, sed « tantum et tam elaboratum opus » dicuntur ab ipso Augustino (Retract. II. 62.). Alii libri, in quibus illi *aliqui modi* intelligendi ocurrunt, omnes vel certo vel probabiliter posteriores sunt. Ninimur ultimi libri de Civ. Dei probabiliter, opusculum seu epistola ad Vitalem fere certe, l. de Praedest. SS. certissime nondum scripti erant, quando anno 426. dedit librum De corrept. et gr. ad monachos Adru-

ex tribus illis sensibus de voluntate particulari proponit, clare indicat, non assumi eos sensus a s. doctore velut exclusive veros et contentos in verbis Apostoli; sed commendari tamquam veritatem aliquam, quae *etiam* possit intelligi in sacro textu (1). Numquam enim proponit aliquem ex illis sensibus tamquam fixum et ratum, sed disputantis et consultantis instar: « possumus ita intelligere; » « potest etiam sic intelligi; » « cur igitur non sic accipimus? » « quocumque alio modo intelligi potest, dum tamen credere non cogamur aliquid omnipotentem Deum (voluntate consequente et absoluta) facere voluisse factumque non esse. » Denique d) ex nexu voluntatis salvifica consequentis et particularis cum voluntate antecedente et universalis intelligitur, has Augustini interpretationes enuntiare veritatem, quae consequitur ex sensu immediato et directe enuntiato in verbis Apostolicis. Ex ea enim voluntate, qua misericordiarum Dominus et Deus totius consolationis vult omnes salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, dummodo homines « sibi ipsis non sint inimici, et non resistant misericordiae creatoris sui, et non se ipsis interimant, » ut loquitur Augustinus (De catechizand. rudib. n. 52; in Io. tract. XII. n. 12.), consequitur voluntas absoluta salutis eorum, qui « ei se committunt illuminandos et accenden-

metinos. Ceterum sane non opusculum est, sed « grande opus de Civ. Dei » (Retract. II. 43.). Ipsa igitur phrasis Augustini suadet, ad *alios illos modos* intelligendi textum 1. Tim. II. 4. pertinere praeter duos commemoratos in Enchiridio, etiam illum declaratum in libro De spir. et littera, hosque duos libellos designari, cum s. doctor appellat ad « alia opuscula sua. »

(1) Est principium non tam hermeneuticum quam potius theologicum s. Augustini, posse unum locum Scripturae intelligi multipliciter, dummodo id, quod in eo intelligitur, veritas sit consona catholicae fidei. « Quando ex iisdem Scripturae verbis non unum aliquid sed duo vel plura sentiuntur, etiamsi latet, quid senserit ille, qui scripsit, nihil periculi est, si quodlibet eorum congruere veritati ex aliis locis sanctarum Scripturarum doceri potest... Nam quid in divinis eloquuis largius et uberior potuit divinitus provideri, quam ut eadem verba pluribus intelligantur modis, quos alia non minus divina contestantia faciant approbari? » August. de Doctr. christ. l. III. c. 27. n. 38. Cf. s. Fulgent. ad Monim. l. II. cc. 14. 15.

dos" (De spir. et litt. n. 58.), et gratiae divinae obsequuntur. Hinc spectata doctrinā Scripturarum, Patrum et Augustini ipsius de universalitate voluntatis salvificae antecedentis, merito affirmari et ostendi potest cum Io. B. Faure (ad Enchir. Aug. c. 103. p. 197.), Augustinum in illis ipsis locis, ubi prae oculis habet Dei voluntatem absolutam et particularem, non quidem explicare sed tamen supponere voluntatem salvificam antecedentem universalem. Ostendi id potest tum ex similitudinibus, quas adhibet ad declarandam eam voluntatem particularem, cum ait Deum *omnes* salvos velle eo sensu, quo unicus in civitate magister dicitur docere *omnes* pueros civitatis, et sol dicitur *omnes* illuminare; tum ex explicatione tertia, qua intelligitur Deus velle omnes salvos, quia facit nos desiderare et orare omnium salutem. Nam magister *omnes* pueros civitatis docere, sol *omnes* illuminare merito dici non potest, nisi quantum ex parte magistri et ex parte solis in promptu est id omne, quod necessarium est et sine quo esse non possit, ut omnino omnes pueri civitatis doceantur, et omnes homines illuminentur. Nec Deus nos iubet et facit orare pro omnibus, nisi quia vult suas gratias, quantum in se est, secundum leges tamen suae sapientiae conferre omnibus, ut per eas omnes salventur.

Plena ergo enarratio verborum Apostoli: "Deus vult omnes homines salvos fieri," absolvitur quadruplici Augustini declaratione hoc modo. α) Deus vult omnes homines salvos fieri non ita tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo bene vel male utentes iustissime iudicentur (Sp. et litt.). β) Volens ita omnes salvos fieri, nos iubet velle omnes salvos fieri, et hoc in nobis operatur diffundendo istam charitatem in cordibus nostris (Corrept. et gr. n. 47; Civ. Dei XXII. 2.). γ) Cum vero Deus praenoscit alios gratiae obsequentes et ita in eis conditionem per adiutorium gratiae suae impletam, his vult effectu ipso conferre salutem aeternam (Enchirid.; cont. Julian. IV.; ad Vital.; de Praed. SS.). Ad alios, in quibus praevidebat conditionem non impletam, haec voluntas effectrix salutis non refertur. Id autem eorum culpa accedit male utentium libero arbitrio;

quamvis Deus spectata tota amplitudine gratiarum, quae in omnipotentis potestate sunt, posset et ipsos ex nolentibus volentes facere (Enchir.; Corrept. et gr. n. 44. 45.). δ) Licet igitur non sint omnes homines, qui ita subsunt voluntati effectrici salutis; sunt tamen omnia genera hominum secundum differentias conditionum, ingeniorum, aetatum (Enchir.; Corrept. et gr. n. 44.). Cf. Ruiz De volunt. Dei disp. XIX. sect. 8. n. 14.

THESS LIII.

*Voluntate antecedente vult Deus omnium
etiam infantium salutem.*

"Antecedentem Dei voluntatem, qua vult omnes homines salvos fieri, non solum ad adultos adiutorii gratiae capaces, sed etiam ad omnes a paucorum dierum homines pertinere affirmandum est. Qui ergo ex illis morte praeripiuntur baptismio, non antecedente sed consequente voluntate ab aeterna beatitudine excludi existimandi sunt; quamvis terminus prae quo voluntas antecedens salutis affirmatur, et voluntas consequens salutis negatur, non omnino idem sit quoad infantes ac quoad adultos. Quae quidem doctrina auctoritate veterum confirmatur."

Sicut in aliis theologicae doctrinae capitibus, ita et hic duplex quaestio discernenda est, *an sit*, et *quomodo sit*. Quia in re non est mirum, si etiam tum quando quaestio prior ex principiis revelatis facile ad liquidum deduci et veritas certo demonstrari potest, in quaestione tamen altera multa maneant obscura et ambigua; id enim contingit in veritatibus plerisque, et in iis omnibus quae sunt proprie dicta mysteria. Est tamen conandum, ut quaestio etiam haec altera determinetur, quantum pro indole subiectae materiae fieri potest, et quantum opus est ad praeeoccupandas vel solvendas difficultates, quae contra ipsam rei veritatem fieri possunt.

I. Testimonia praecipua, quibus in Scripturis proponuntur et a ss. Patribus explicatur universalitas voluntatis salvificae, non minus infantes complectuntur quam homines adultos (1). Modus quo universalitatem voluntatis di-

(1) Nomine *adultorum* hic semper intelliguntur homines rationis